

OTTHONUNK A NYELV

A magyar reformerek többsége – köztük Wesselényi Miklós – úgy véli, hogy a cári Oroszország által képviselt pánszláv eszmék ellenében a fokozatos magyarosítás jelentheti az egyetlen megoldást. OTTHONUNK A NYELV

A magyar reformerek többsége – köztük Wesselényi Miklós – úgy véli, hogy a cári Oroszország által képviselt pánszláv eszmék ellenében a fokozatos magyarosítás jelentheti az egyetlen megoldást. Nem állnak meg azonban a közélet és a magyar felsőoktatás „megmagyarosításának” igényénél, felerősödik a törekvés a nem magyar ajkú népek legalább részbeni asszimilálására is. A nemzetiségek lakta területeken ismét a magyar lesz az egyházi prédikáció nyelve, s a nemzetiségi iskolák rovására megszaporodik a betűvetést és a számolást magyarul oktató intézmények száma. A magyar liberálisok a nyugat-európai nemzetállamok példáját kívánják követni: egy állam – egy nemzet – egy nyelv. „...az egyedüli kérdés, melyik élő nyelv legyen az önálló magyar birodalomban közigazgatási nyelvvé? És e kérdésre legrövidebben egy másik kérdéssel lehet felelni; tudniillik minő országról vagyon itt szó, és kié a hon, a melyről szó vagyon? Felelet: Magyarországról van szó, s a hon, a melyről szó vagyon, a magyaroké... addig pedig – míg dalnokunk szavai szerint Él magyar, áll Buda még! –, addig Magyarhonban a közigazgatás, vagyis a közélet nyelve, élő nyelvek közül más soha nem lehet, mint a magyar” – vallja Kossuth Szabadka körlevele című írásában (Pesti Hírlap, 1842. 160. szám). Wesselényi szavaiból pedig úgy tűnik, a magyar liberális nemesség nem tudta felmérni a magyar nyelvű oktatás kiterjesztésének várható következményeit, s valóban hitt annak nemzeti ellentéteket feloldó erejében: „...a magyar nyelvet idegen ajkú gyermekek közt nem erőltetve, nem anyai nyelvek eltiltása által; hanem ahhoz édesítve, szelíd módon s azt jutalom s örömyerhetés eszközévé téve kell tanítani” (Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében, Lipcse 1843). A magyarosítás veszélyeire a liberális kortársak közül egyedül Széchenyi figyelmeztette a reformereket akadémiai beszédében: „...ha valaki magyarul tud, magyarul beszél, innen következik-e, mikép neki ezért már magyarrá is kellett volna átalakulnia? Mert ha így, ám akkor fordítsuk legutolsó fillérünket minden tétova nélkül nyelvmesterekre, sőt legyünk rögtön magunk is mind azokká, hadd tudjon csevegni magyarul az egész világ, s meg lesz mentve s feldicsőítve fajtánk.”

Az 1843-as pozsonyi országgyűlésen a legnagyobb vitát a magyart az oktatás nyelveként meghatározó paragrafus idézte elő. A liberális elvekkel ellenkező javaslat igazi buktatója az volt, hogy magyarul nem tudó elemi iskolás gyermekeket magyar nyelven akart bevezetni az alapismeretekbe. Végül a törvényjavaslat kimondta, hogy a „közoktatási nyelv is kirekesztőleg a magyar leendő” (a középfokú oktatási intézmények nagy részében, valamint a felsőoktatásban ekkor már a magyar volt az oktatás nyelve), ugyanakkor külön szabályozást ígért az elemi iskolai nyelvhasználatra vonatkozóan. 1843-tól az anyakönyvek nyelve is a magyar lett, így a lelkészek számára törvény írta elő a kötelező magyarnyelv-tudást, 1844-től a tanítóktól is megkövetelték a magyar nyelv kötelező ismeretét.

A magyar nyelv hivatalossá emelésének folyamatát az 1844-es II. törvénycikk tetőzte be, amely a törvényhozás, a közigazgatás és az igazságszolgáltatás hivatalos nyelvévé a magyart tette. A közoktatásban a magyar mint oktatási nyelv bevezetésére nem került sor. Kossuth 1848-ban kivihetetlennek nevezte az eredeti elképzelést, s helyette elégségesnek tartotta, ha a magyart második nyelvként oktatják azokon a területeken, ahol a lakosság többségének anyanyelve nem magyar.

MISAD KATALIN